

YLI-II 28 KIERIKKIKANGAS

Kivikautisen asuinpaikan kaivaus

Mikko Hietala 2000

SISÄLLYSLUETTELO

1. ARKISTOTIEDOT	1
2. JOHDANTO	2
3. TUTKIMUSHISTORIA, SIJAINTI JA TOPOGRAFIA	3
3.1. Tutkimushistoria	3
3.2. Sijainti ja topografia	3
4. KENTTÄTYÖT	5
4.1. Koordinaatisto	5
4.2. Kaivaustekniikka ja tulokset	6

Liitteet:

Löytöluettelo KM ³²⁵⁴² 2000072:1-59 → ^{uu} pääluett.
Karttaluettelo
Neljä karttaa
Dialuettelo

1. ARKISTOTIEDOT

YLI-II, KIERIKKIKANGAS

Kivikautisen asuinpaikan kaivaus 2000
Mikko Hietala

Kunta: Yli-Ii
Kylä: Karjala
Tilat ja maanomistajat: 20:12, om. PVO-Vesivoima Oy (Virkkulantie 207, 99100 Ii)

Peruskartta: 351210 PAHKAKOSKI
Asuinpaikan koordinaatit: asuinpaikan keskeltä: x=725210, y=345114, z=60-61 mmpy

Kertomukseen liittyvät löydöt: KM ³²⁵⁷²2000072:1-59

Aiemmat tutkimukset:

- Ari Siiriäinen, koekaivaus 1963
- Aimo Kehusmaa, tarkastus 1966
- Anja Sarvas, tarkastus 1970
- Eeva-Liisa Schultz, kaivaus 1986
- Timo Pärssinen, kaivaus 1987
- Hans-Peter Schultz, inventointi 1997
- Hans-Peter Schultz, inventointi 1998
- Petro Pesonen, tarkastus 1998
- Petro Pesonen, kaivaus 1999 (sorakuoppa)
- Petro Pesonen, kaivaus 1999 (Kierikinkangas)

2. Johdanto

Kierikkikeskuksen rakennustöiden alkuvaiheessa toukokuussa 2000, työmaita valvottiin keskuksen henkilökunnan toimesta, niiltä osin kun työt etenivät muinaisjäännösalueen kohdalle. Kyseessä olivat lähinnä Kierikkikankaalle tulevien vesi- ja viemäriinjan sekä keskuksen perustusten pintamaata rikkovien töiden kattamat alueet. Viemäriinjan oli suurimmalta osaltaan suunniteltu kulkemaan vanhaa tien ja tieojan pohjaa, eikä näin ollen vahingoittaisi muinaisjäännösalueita. Nykyisen tien ja asumuspainanteiden sijaintiin nähden oli kuitenkin syytä olettaa, että työmaa saattaisi paljastaa osia asuinpaikasta. Kävi ilmi, että vanha tienpohja on perustettu alkuperäistä maanpintaa rikkomatta. Näin ollen tien alla mahdollisesti olevat muinaisjäännökset olisivat säilyneet. Jotta varmistuisi onko kaivettavalla alueella mahdollisesti jotain muinaisjäännökseen liittyvää päätettiin poistaa pintamaa koko putkilinjalta ennen varsinaisten töiden aloittamista. Kaivinkone poisti vanhan tienpohjan täytemaat ja leikkasi nykyiseen maantienojaan profiiliin, josta mahdolliset häiriöt maakerroksissa tulisivat näkyviin. Alue jonka tarkastaminen oli kyseessä on vain noin kolmesta neljään metriä leveä ja noin 150 metriä pitkä kaistale tien suuntaisesti. Kaivannosta paljastui jonkin verran kvartseja noin sata metriä keskuksen työmaalta länteen. Paikka merkittiin ja sen kaivamista jatkettiin käsin. Jonkin ajan kuluttua se tunnistettiin asuinpainanteen osaksi ja päätettiin tutkia nopeilla pelastuskaivauksilla. Tutkimus kesti vajaan viikon ja se tehtiin pääosin kierikkikeskuksen henkilökunnan voimin. Kaivauksille osallistui myös yhden päivän ajan ryhmä lukiolaisia jotka olivat pitämässä arkeologista leirikoulua Kierikissä. Kohde osoittautui melko pahoin tuhoutuneeksi ja jäi löydöiltään vaatimattomaksi. Löytömateriaali käsitti etupäässä kvartseja ja palaneita kiviä.

Oulussa 8.12. 2000

Mikko Hietala, Fil YO

3. TUTKIMUSHISTORIA, SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

3.1 Tutkimushistoria

Iijokilaaksossa on runsaasti esihistoriallisia muinaisjäännöksiä. Asuinpaikat ovat sijainneet muinaisissa jokisuistoissa, jotka nyt ovat jääneet joen varsien hiekkavalleiksi. Asuinpaikat kyetään myös ajoittamaan hyvin niiden korkeusaseman perusteella. Arkeologiset tutkimukset seudulla alkoivat varsinaisesti 1960-luvulla Iijoen voimalahankkeiden vuoksi, jolloin aluetta ensimmäisen kerran inventoitiin ja veden alle jääviä kohteita kaivettiin, mm. Kierikkisaassa ja Pahkakoskella. 1970-1980 -luvuilla Iijoen varrella tehtiin pienempiä koekaivauksia sekä laajempi työllisyyskaivaus Kierikin sorakuopan asuinpaikalla. Laajamittaiset tutkimukset käynnistyivät vasta 1990-luvulla Kuuselankankaan muinaisjäännösalueen löytymisen myötä. Kierikin alueella on tehty arkeologisia kaivauksia joka vuosi vuodesta 1993 lähtien, kohteina ovat olleet Kuuselankankaan lisäksi mm. Purkajansuon pyyntipaikka sekä Korvalan asumuspainannealue.¹

Kierikinkankaan ensimmäiset muinaisjäännökset havaittiin v. 1966, kun Aimo Kehusmaa totesi kolme asumuspainannetta Iijoen pohjoisrannan hiekkakankaalla. Hän löysi soranhakijoiden kaivamista koekuopista keramiikkaa, kvarsia ja palanutta luuta (KM 17061: 1-5) ja teki yhteen painanteeseen itse koekuopan, josta tuli niin ikään löytöjä (KM 17061: 6-11). Kehusmaan jälkeen kohde tarkastettiin seuraavan kerran vasta v. 1986. Tällöin tutkittiin Kierikin sorakuopan asuinpaikkaa, jolta Eeva-Liisa ja Hans-Peter Schultz kävivät tarkastamassa myös Kierikinkankaan asuinpaikan. He havaitsivat kankaalla peräti 29 erilaista painannetta ja kuoppaa. Seuraava tarkastus on vuodelta 1995, jolloin Pentti Koivunen kävi kartoittamassa painannealueen. Tästä ei ole varsinaista kertomusta, mutta kartta on julkaistu. Hans-Peter Schultz on inventoinut Iijoen jokivarren osayleiskaava-alueen muinaisjäännökset välillä Kirkonkylä-Pahkakoski v. 1997-1998 ja jakanut kohteen useisiin asuin- ja löytöpaikkoihin. Hänen mukaansa paikalla on todettavissa vähintään 39 asumuspainannetta.²

Varsinaisista kaivauksista ensimmäinen tehtiin Petro Pesosen johdolla kesäkuussa 1998 ja seuraava samana kesänä Hans-Peter Schultzin ja Eija Ojanlatvan johdolla. Kesällä 1999 Petro Pesonen toteutti Kierikkikankaalla Kierikkikeskuksen rakennussuunnitelmia silmälläpitäen kahdet eri kaivaukset.

3.2 Asuinpaikan sijainti ja topografia

Kierikinkangas sijaitsee Iijoen pohjoispuolella, Yli-Iin kirkosta 5,1-5,4 km itäkaakkoon, Pudasjärvelle johtavan maantien molemmin puolin. Asuinpaikat sijaitsevat muinaisilla rantavalleilla, jotka ovat aikoinaan olleet jokisuistossa, mutta nykyään soiden ympäröimiä. Kasvillisuus on näillä hiekkakankailla mäntymetsää. Rantavalleista keskimäinen ja itäisin ovat lähes tuhoutuneet Pudasjärven tien pohjoispuolella olevan hiekkakuopan vuoksi. Kuoppa on täytetty vedellä ja sen rantamilla kasvaa pusikkoa. Kuopassa on useita "saaria", joista osalla on puita. Asuinpaikalla tehtyjen tutkimusten perusteella kohde on jaettu neljään asuinpaikkaan, Kierikinkangas A-D ja kahteen löytöpaikkaan, Kierikinkangas E-F.

¹ Petro Pesonen, Museoviraston kaivausraportti 1999

² Petro Pesonen, Museoviraston kaivausraportti 1999

Asuinpaikka A on jyrkähkön rantatörmän yläpuolella olevalla hiekkakankaalla, Pudasjärven tien molemmilla puolilla. Tien eteläpuolella on ainakin 58 painannetta, joista suurin osa on selviä asumuspainanteita. Painanteista suurin osa sijaitsee kaakko-luode -suuntaisen rantatörmän päällä, mutta niitä on myös rykelmänä lähellä Pudasjärven tietä. Asuinpaikan itäosan painanteet muodostavat painannejonoja, ainakin 11 painannetta on jonossa itä-länsi -suuntaisella rantavallilla suuntautuen pohjoiseen, suolle. Tien pohjoispuolella on havaittu kahdeksan painannetta, joista ainoastaan kahta voi kohtalaisella varmuudella pitää asuinpainanteina. Asuinpaikka A on läntisimmällä rantavallilla. Tällä paikalla on suoritettu vain koekaivauksia v. 1998. Asuinpaikka on erittäin hyvin säilynyt ja kuuluu rauhoitusluokkaan I.

4. Kenttätyöt

Kevään 2000 rakennustyömaiden arkeologista valvontaa hoiti Kierikkikeskuksella harjoitteluaan suorittanut arkeologian opiskelija Mikko Hietala ja Kierikkikeskuksen työntekijä arkeologi Patrick Franzen. Putkityömaan edettyä Kierikkikankaalle johtavan tien ja keskuksen rakennustyömaan väliselle alueelle, jossa maasto nousee kankaaksi, tuli kaivantojen tarkempi valvonta kyseeseen. Koska vanhan tien perustuksen yhteydessä ei pintamaata oltu rikottu, vaan täytemaat oli ajettu suoraan vanhan kangasmaan päälle, oli mahdollista, että tien alle jääneet asumuspainanteet olisivat säilyneet koskemattomina. Osa asuinpaikasta oli tuhoutunut tiehen tarvittun hiekanoton yhteydessä, samoin tieojien kaivaminen oli saattanut tuhota siitä osan.

Pintamaiden poiston yhteydessä työmaalta löytyneet kvartsi-iskokset osoittivat muinaisjäännöksen jatkuvan vanhan Pudasjärventien alle. Alkuperäinen turvekerros oli vielä selvästi havaittavissa kovaksi painuneen tiekerroksen alla. Profiilissa luonnolliset maannokset erottuivat myös selvinä, joskin pinnanmuodot ovat todennäköisesti painuneet kasaan.

4.1 Koordinaatisto

Kaivausten nopean luonteen johdosta oli myös dokumentaatio suoritettava ilman monimutkaista koordinaatistoa, joten tutkittava alue päätettiin jakaa neliömetrin ruutuihin. Koska paikkaa rajasi jo oja pohjoispuolella oli siitä tuleva kaivausten pohjoispuolinen raja. Ojan suuntaisesti vedettiin linja, joka tarkemmin kulki kahden puhelintolpan suuntaisesti. Tolppien muodostama linja oli jokseenkin Itä – Länsi suuntainen. Itäinen tolppa otettiin kiintopisteeksi josta vedettiin mitta kohti läntistä ja kaivausruudut numeroitiin metrilukemien mukaan. Linjasta (ojasta) metsään päin tulevat ruudut taas kasvoivat kirjaimilla. **1 A**, **1 B**, jne. Puhelinpylväille on olemassa tarkat koordinaatit joten kaivausalueen löytyminen tulevaisuudessa on mahdollista. P. Pesosen kaivauksilla 1999 mitatut koordinaatit pylväille ovat: Itäinen: $x = 671.23$, $y = 1000.37$, $z = 61.28$ ja Läntinen: $x = 671.23$, $y = 950.91$, $z = 60.97$. näillä koordinaateilla vuoden 2000 kaivaus on mahdollista paikantaa sekä pylväiden (kolmas ja neljäs Kierikkikeskuksen rakennuksesta), että vuoden 1999 kaivausten koordinaatiston perusteella.

4.2 Kaivaustekniikka ja tulokset

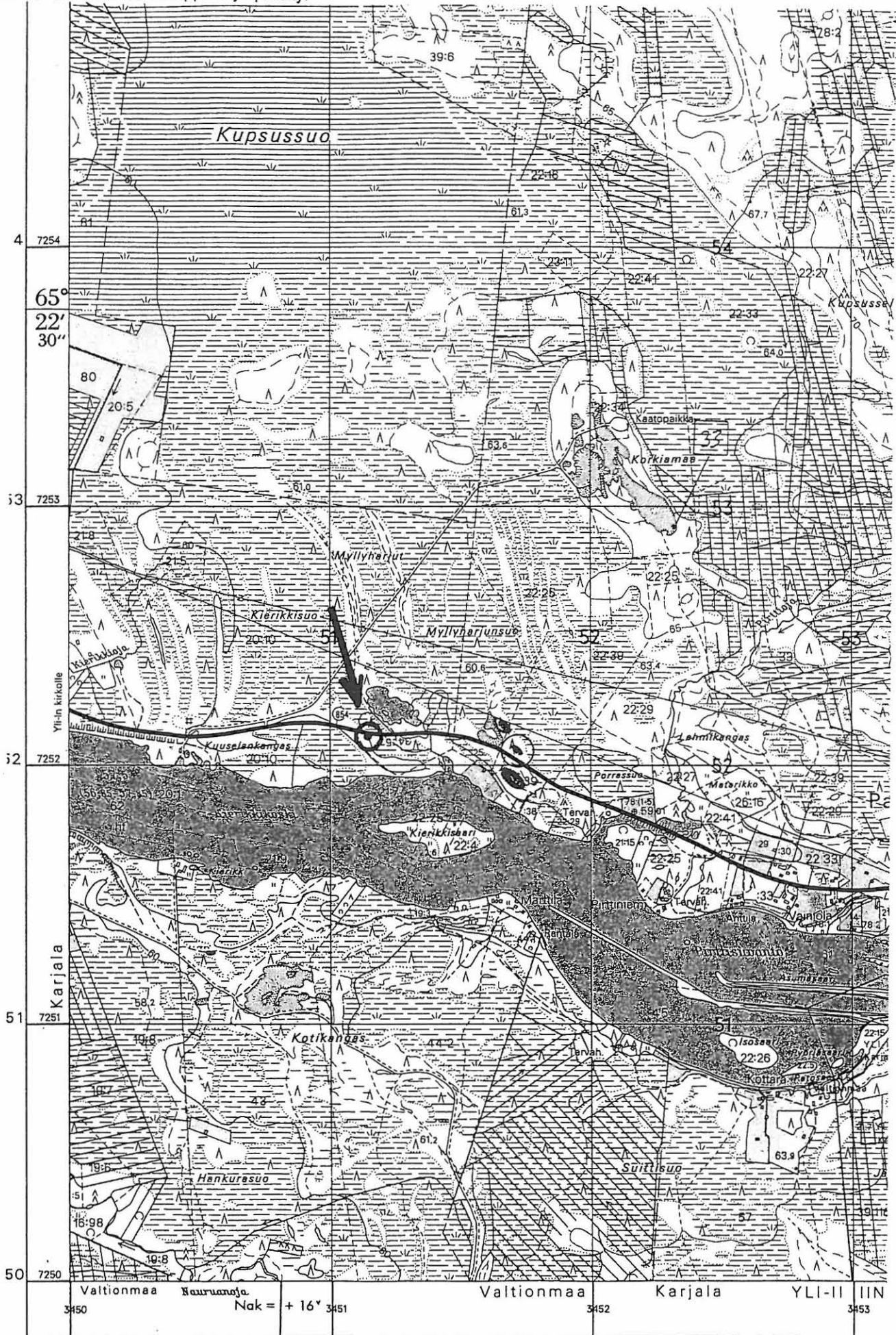
Kaivausta helpotti löytöjen rajautuminen hyvin ohueen kerrokseen. Koska suurin osa löydöistä on mahdollisen painanteen sisäpuolella on todennäköistä, että paikalla olleessa rakennuksessa on ollut lattia, tai sen käyttö on ollut hyvin lyhytaikainen. Kaikki löydöt tulivat noin kymmenen sentin syvyydestä kerroksesta jonka alla oli välittömästi puhdas ja koskematon hiekkakerros. Profiilissa kerrokset erottuivat jokseenkin selvästi ja ainoat häiriöt oli havaittavissa reunavallien sisäpuolella, jossa puhtaat geologiset kerrokset oli rikottu syvemmältä kuin muualla. Häiriöt voisivat olla seurausta mahdollisten seinien paikalla tapahtuneesta kaivamisesta. Ehkä kuoppatalon alin hirsikerta oli upotettu lattiatasoa syvemmälle.

Kaivausten löydöt koostuivat enimmäkseen kvartseista, palaneista kivistä ja yhdestä hiomalaakakivestä. Hiomalaaka oli pysynyt paikallaan todennäköisesti yhtä kauan kuin mahdollinen asuinpaikkakin koska sen alla oleva hiekka ei ollut lainkaan huuhtoutunut. Laaka tosin oli löytöhetkellä ylösalaisin. Lieneekö kaatunut työpäivän päätyttyä vai emäntäkö heitellyt? Kvartsiesineistö oli enimmäkseen kaapimiksi tulkittavia, retusoituja työkaluja, osa käyttöjälkisiä. Iskoksien ja muutaman ytimen lisäksi löytyi yksi kvartsinen iskurikivi jonka pinta oli kauttaaltaan iskujälkien peitossa.

Kaivauksissa ei todettu yhtään palaa keramiikkaa eikä muutakaan asuinpaikoille tunnusomaista jätettä, kiviä lukuun ottamatta. Ojankaivuussa tuhoutuneessa ja sekoittuneessa osassa asuinpaikkaa oli kvartseja ja palaneiden luiden siruja, mutta niitä ei luetteloitu mukaan kertomukseen, koska on epäselvää milloin ja mistä ne ovat päätyneet ojan ja tienpohjan alueelle.

Karttaluettelo

1. Ote peruskartasta 3512 10 Pahkakoski. Vuoden 2000 kaivausalue merkitty ympyrällä ja nuolella.
2. Yleiskartta, ote Kierikkikeskuksen rakennussuunnitelmaan liittyvästä kartasta, johon kaivausalue merkitty punaisella.
3. Tasokartta johon merkitty löytöjen levintä. Piirtänyt M. Hietala.
4. Profiilikartta, piirtänyt M. Hietala.

YLI-II, KIERIKKIKANGAS 2000

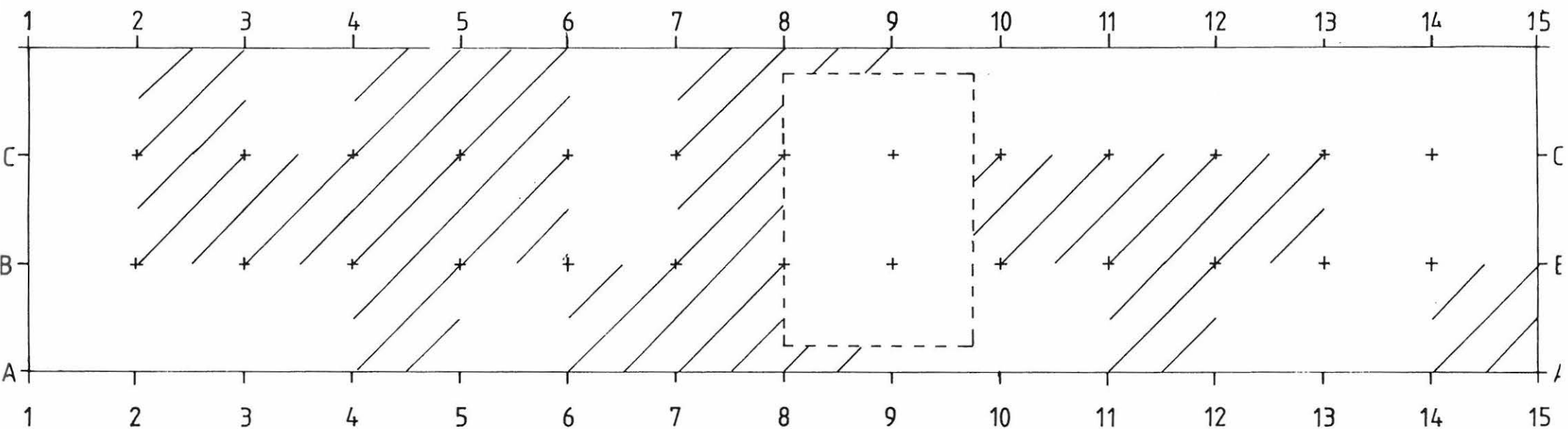
Tasokartta

MK 1:50

Piirt. Mikko Hietala

----- konekaivaus

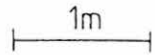
 löytöjen levintä

YLI II, KIERIKKIKANGAS 2000

Profiilikartta

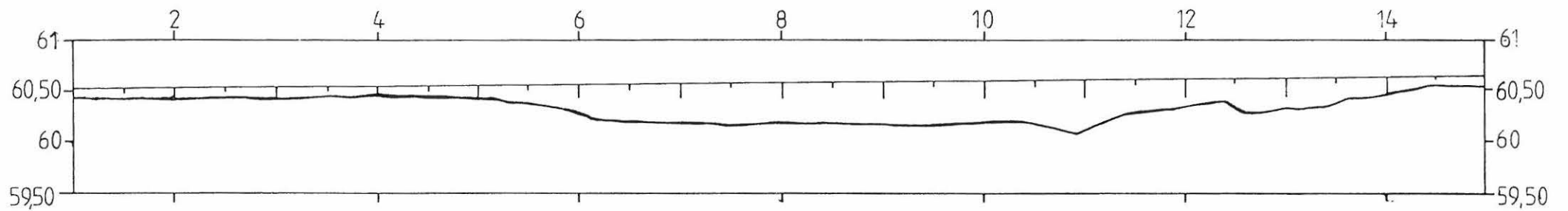
MK 1:50

Piirt. Mikko Hietala

┌─┐ täytemaa

— alkup. maanpinta

Yli-Ii, Kierikkikangas, Kierikkikeskuksen viemäriojan kaivaus 6/2000
Yli-Iin kunta Kierikkikeskus (raportti Mikko Hietala)

Luettelo kaivauksen aikana otetuista dioista. Kaikki kuvannut Patrik Franzén 6/2000
Luetteloitu Kierikkikeskuksen kokoelmiin

1-4	Profiileita ja maakerrostumia työmaalla
5-7	Keskuksen paikka ennen rakennustöitä
8-13	Kuvia putkityömaalta, pintamaiden poistoa kaivinkoneella
14-17	Kaivinkoneella kaivettuja profiileja
18-19	Profiileja alkuvaiheessa
20-25	Profiileja putkityömaalla
26-32	Lapiolla siistittyjä profiileja havaitun asumuspainanteen kohdalla
33-37	Työmaalta löytyy kvartseja
38-42	Perustuksia kaivetaan keskukselle
43-47	Kaivaukset aloitetaan putkityömaalta löytyneessä asumuspainanteessa
48	Hiomalaaka löytyy kaivauksissa
49-50	Hiomalaaka paikoillaan
51-54	Hiomalaaka käännettynä oikeinpäin
55-57	Leirikoululaisten kaivausalue
58	Leirikoululaisia Säskylän lukiosta
59	Yleiskuva kaivausalueesta
60-61	Kaivausalue
62-64	Profiilissa näkyvä häiriö
65	Mikko kaivaa
66	Leirikoululaiset seuloa
67-69	Leirikoululaiset kaivaa
70-74	Yleiskuvia kaivauksilta
75-76	Yksityiskohta kaivauksilta, häiriö kerrostumissa
77-81	Profiilissa näkyvä asuinpainanteen valli
82-84	Asuinpainanteen vallin vastakkainen puoli